

Ivana Prijatelj Pavičić – Lovorka Čoralić

Umjetnička akademija, Split – Zavod za povijesne znanosti, Zagreb

Prilog poznavanju dvaju oltara u bolskoj dominikanskoj samostanskoj crkvi

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Predan 30. 6. 2004.

Sažetak

Autorice obrađuju do sada nedovoljno poznate knjige bolske Bratovštine sv. Nikole i Bratovštine Presvetog Ružarija, koje se nalaze u zadarskom Državnom arhivu. Dvije knjige sadrže važne podatke o uređivanju nekadašnje bolske župne crkve Gospe od Milosti između 1801. i 1803. godine. Iz njih doznajemo o premještanju Torresinijeva oltara sv. Nikole 1802. godine iz glavnog broda crkve u sjeverni bočni brod, što su učinili altarista Giovanni Battista Caron iz Bassana i njegovi pomoćnici. Doznajemo također kako je teklo postavljanje novog mramornog oltara Gospe od Ružarija 1802. godine, koje je vodio spomenuti Caron sa svojim pomoćnicima. Na vrh oltara postavljena je slika dubrovačkog kasnobaroknog slikara Luke Pignatellija. Isto

tako doznajemo podatke o izradi novih grobnica, radovima na stropu i uklanjanju starih oltara Gospe od Ružarija i Burne Gospe iz crkve. Iz bratovštinskih knjiga doznajemo o transformaciji bolske dominikanske samostanske crkve početkom 19. stoljeća, kada ta crkva poprima izgled koji je velikim dijelom zadržala do danas. Za istraživače dalmatinske lokalne kasnobarokne altaristike osobito su važni podaci o do sada nepoznatom altaristi i protomajstoru Giovanni Battisti Caronu iz Bassana, ali i novi podaci o majstorima, klesarima i graditeljima iz obitelji Štambuk, koji su radili na podizanju spomenutih oltara i uređivanju grobnica.

Ključne riječi: *skulptura, klesari, graditelji, barok, Bol, dominikanski samostan, Marco Toresini, Giovanni Battista Caron*

U bolskoj dominikanskoj samostanskoj crkvi Gospe od Milosti ističu se tri barokna mramorna oltara: glavni oltar (rad obitelji Bruttapelle)¹ i oltari sv. Nikole i Gospe od Ružarija.² U Državnom arhivu u Zadru čuvaju se dosad neobjavljeni dokumenti, koji bacaju novo svjetlo na podizanje oltara sv. Nikole i Gospe od Ružarije, kao i na ukrašavanje unutrašnjosti bolske župne crkve početkom 19. stoljeća, prije nego što će Francuzi dolaskom na vlast ukinuti bratovštine sv. Nikole i sv. Ružarija.³

Jedan od najranijih spomena bratimskog oltara Gospe od Ružarija u bolskoj dominikanskoj crkvi nalazimo u vizitaciji veronskog biskupa Agostina Valiera iz 1579. godine.⁴ Od tridesetih godina 17. stoljeća do početka 19. stoljeća oltar se nalazio na istočnom zidu sjevernog pobočnog broda crkve, u tzv. kapeli Gospe od Ružarija. O tome doznajemo iz sačuvane dokumentacije o podizanju i uređenju nove kapele sv. Ružarija u sjevernom brodu između 1636. i 1641. godine, troškove kojeg je snosila Bratovština Gospe od Ružarija.⁵ Godine 1641. otvorena su između glavnog broda crkve i novosagrađenog sjevernog pobočnog broda dva luka, sačuvana do danas, čime je uspostavljena komunikacija između kapele sv. Ružarija i središnjeg broda. Od sredine 17. stoljeća istočno od kapele sv. Ružarija, u produžetku sjevernoga broda, gradila se kapela sv. Dominika Surijanskog. Oltar Gospe od Ružarija svojim je smještajem zatvarao prilaz kapeli sv. Dominika Surijanskog. Stoga je 1703. godine samostan za-

molio Bratovštinu sv. Ružarija da ukloni svoj oltar kako bi se otvorio prilaz kapeli sv. Dominika koja se gradi, ali bratovština nije udovoljila zahtjevu. Godine 1719. tadašnji provincijal Hijacit Marini predložio je Samostanskom vijeću da preseli svoj drveni bratovštinski oltar na neko mjesto u samostanskoj crkvi koje ona sama izabere, a na trošak samostana. Bratovština 16. IV. 1719. pristaje na samostanski prijedlog, i to da na svoj vlastiti trošak prenese svoj oltar na mjesto na kojem se u crkvi dotada nalazio oltar obitelji Polovinić (oltar sv. Kuzme i Damjana). U lipnju 1719. godine provincijal Marini predlaže da se na mjestu srušenog istočnog zida kapele Gospe od Ružarija sazida kameni luk od pučiškog kamena (koji bi podržavao zid kapele i krov), a posao je izveo Petar Licini iz Bergama. Zanimljiv je podatak da su 1719.–1720. u kapeli sv. Dominika bila izrađena dva groba za bratime sv. Ružarija i jedan grob za obitelj doseljenog bergamskog protomajstora Petra Licinija. Petar i njegovi sinovi radili su za ovu crkvu. Potom je 1733. postavljen u kapelu sv. Dominika mramorni oltar sv. Dominika. Kapela sv. Dominika doživjela je otada do danas nekoliko preinaka. Konačno, prilikom posljednjeg konzervatorskog zahvata u crkvi 1969. godine potpuno je porušena, a na njezinu je mjestu sagrađeno crkveno spremište. Donji dio oltara sv. Dominika iz porušene crkve prenesen je i postavljen na istočni zid sjeverne crkvene lađe: upravo na mjesto gdje se prije gradnje kapele sv. Dominika nalazio stari oltar Gospe od Ružarija.

Marco Torresini, oltar sv. Nikole, samostanska dominikanska crkva u Bolu
Marco Torresini, Altar of St Nicholas, Dominican monastery church in Bol

U Valierovoj vizitaciji 1579. godine spominje se i oltar sv. Nikole.⁶ Godine 1655. spominje se oltar sv. Nikole, koji se nalazio pokraj tadašnjih crkvenih orgulja. Godine 1676. između tadašnjeg oltara sv. Nikole i orgulja podigao je majstor Vicko Bracusich propovjedaonicu.

Među arhivskim dokumentima Dominikanskog provincijalata koje je objavio F. Grassi u članku *Jedna živa bratovština (Prilog poznavanju Bratovštine sv. Nikole u Bolu)* nalazi se prijepis ugovora od 18. siječnja 1723. godine između Ivana Martinisa, predstavnika Bratovštine sv. Nikole iz tadašnje bolske župne crkve, i mletačkog arhitekta Marca Torresinija (1668.–?), za gradnju oltara, sklopljenog u Milni na Braču.⁷ Oltar je trebao imati dvije stepenice od ružičastog veronskog mramora, predelu ukrašenu arabeskama od istog veronskog crvenog mramora i ponajboljeg kamena. Antependij je trebao biti složen od crvenog francuskog mramora, afričkog i zelenog đenovskog mramora te paragona iz Goricije. »Due regoloni« i »gradine« (stepenice) imali su se načiniti od žutog veronskog mramora, jedan ispod, a jedan iznad antependija.

»Scabello« je trebao biti od crvenog mramora i afričkog mramora. Dva su stupa imala biti izrađena od crvenog francuskog mramora, okvir oko niše, tri friza i okvir oko golubice Duha Svetoga, te pozadina (*fondo*) od afričkog mramora; friz iznad kruga sa znakom Duha Svetoga od paragona. Tondo sa znakom Duha Svetoga trebao je biti ukrašen s »cartelle di giallo di Verona«, kao i pozadina niše sa skulpturom sv. Nikole. Tri glave kerubina, golubica Duha Svetoga i postolje sv. Nikole trebali su biti od kararskog mramora, zrake oko golubice od žutog veronskog mramora, a četiri anđela od kamena izvađenog iz kamenoloma (cave) kod Bobovišća. Tri skulpture, sv. Nikole, sv. Mihovila i sv. Vinka, od pozlaćenog drveta sa starog oltara sv. Nikole trebale su biti postavljene na novi mramorni oltar, a predviđalo se da naknadno budu zamijenjene skulpturama od kararskog mramora. Ostatak oltara (koji je bio prikazan bijelom bojom na priloženom crtežu Torresinijeva oltara, kojega nažalost više nema), trebao se uraditi od istarskog kamena. Torresini se trebao o svom trošku pobrinuti za prijenos kamena s venecijanske rive na Bol, gdje je trebao on sam raditi i na postavljanju oltara. J. Karninčić

Marco Torresini, Oltar sv. Nikole, samostanska dominikanska crkva u Bolu, detalj
 Marco Torresini, *Altar of St Nicholas, Dominican monastery church in Bol, detail*

na temelju uvida u sačuvane izvore zaključuje da je novi mramorni oltar sv. Nikole završen i postavljen 1730. godine.⁸

Bolski je oltar samo jedan od više oltara (njih 14) koje je Marco Torresini, sin venecijanskog altarista Ludovica Torresinija, radio za Dalmaciju. Popis tih oltara s njihovim cijenama u dukatima donosi Federico Montecuccoli degli Erri u svojem članku iz 1993. godine.⁹ U tom popisu među oltarima koje je rečeni venecijanski altarist radio za sjevernodalmatinske otoke, Školjić/Galovac (*Cale Scoglio*), Ist (*Isto Scoglio*), Pašman (odvojeno se navodi jedan oltar za *Pasman* i jedan oltar za mjesto Ždrelac na Pašmanu), Dugi otok (oltar za mjesto Žman), Murter (radi jedan tabernakul za mjesto Tisno) i za dalmatinske gradove (dva oltara za Zadar, te po jedan oltar za Šibenik, Split i Trogir), navodi se i jedan oltar koji je radio za otok Brač za 600 dukata i jedan za mjesto Bol za 800 dukata.

R. Tomić u članku iz 1999./2000. godine posvećenom djelatnosti altarističke obitelji Torresini u Boki kotorskoj¹⁰ spominje u jednoj bilješci bolski oltar Marca Torresinija, te pozivajući se na navedeni članak Montecuccolija degli Erri ukazuje na postojanje skupine njegovih mramornih oltara u Dalmaciji, o kojima najavljuje posebnu studiju. Stoga ovdje nećemo zalaziti u tu problematiku, koja izlazi iz tematike našeg članka.

Kada bude istražen cjelovit opus Marca Torresinija u Dalmaciji, bit će to važan doprinos poznavanju djelatnosti venecijanske altarističke obitelji Torresini na istočnoj obali Jadrana, od čega je dosad bila poznata aktivnost tri brata altarista, Tomasa-Mafija, Bastiana i Antonija-Tonija, koji su početkom 18. stoljeća bili suradnici Francesca Cabiance pri izradi nekolicine oltara u Kotoru.¹¹

Iz bratimskih knjiga koje se čuvaju u Zadru¹² doznajemo da je majstor Alessandro Licini 1760. godine bio plaćen od Bratovštine sv. Nikole za uređenje bratimske kuće.¹³ Nadalje,

godine 1762. zajedno s bratom plaćen je od iste bratovštine za uređenje magazina. Nalazimo podatak da je graditelj Alessandro Licini 1783. godine radio na uređivanju tadašnjeg oltara Bratovštine sv. Nikole u crkvi.¹⁴

Osim ugovora za bolski oltar sv. Nikole J. Karninčić donosi 1979. godine podatak da je bolska Bratovština Gospe od Ružarija nekoliko godina kasnije od Bratovštine sv. Nikole, na sjednici od 26. prosinca 1736., odlučila nabaviti mramorni oltar i povjerila Josipu Vusiju da o tome pregovara u Veneciji s arhitektom Pavlom Tremignonom.¹⁵ Za razliku od oltara sv. Nikole, koji je bio izrađen odmah po narudžbi, oltar dogovaran s Tremignonom, altaristom koji je zajedno s ocem izradio cijelu seriju oltara po Dalmaciji,¹⁶ nije realiziran. Stoga je šezdeset godina poslije, 28. veljače 1795. godine, te ponovo 2. veljače 1796. godine, raspravljano o nabavi novog mramornog oltara Bratovštine Gospe od Ružarija. O podizanju tog oltara raspravljalo se i 2. veljače 1796. godine. Dana 20. prosinca 1801. godine dotadašnji prokurator Bratovštine sv. Nikole Antun Lode dao je izvještaj o novcu koji je uložio u nabavu novog mramornog oltara (koji se u tom trenutku nalazio u konobi bolskog samostana). Lode moli novu upravu da preuzme taj oltar i ponudi ga Bratovštini sv. Nikole.¹⁷ Ta će ponuda biti ostvarena, kako doznajemo prema izvorima koji se čuvaju u Zadarskom arhivu, tijekom 1802. godine, kada će taj novi oltar Bratovština Gospe od Ružarija podići u središnjoj crkvenoj lađi i na nj postaviti drveni kip Gospe od Ružarija.¹⁸

Dva sačuvana sveska u Zadarskom arhivu, Bratovštine sv. Nikole i Bratovštine sv. Ružarija, rasvjetljavaju nam postavljanje njihovih bratimskih oltara na današnje lokacije u crkvi početkom 19. stoljeća. Koncem 18. i početkom 19. stoljeća, usporedo s uređivanjem oltara, u crkvi se uređuju i grobnice. Primjerice, godine 1791. majstor Antun Štambuk dolazi iz Sumartina radi izmjere ploča (*plache*) u crkvi. Dana 22. III.

Oltar Gospe od Ružarija, samostanska dominikanska crkva u Bolu
Altar of Our Lady of the Rosary, Dominican monastery church in Bolu

1799. klesaru (*tagliapietra*) Andriji Štambuku pok. Matije iz Selaca dana je kapara za restauraciju grobnica u župnoj crkvi. Dana 13. II. 1802. majstor Juraj (Zorzi) Štambuk, sin Petra, radi na uređivanju grobnice Bratovštine sv. Nikole u crkvi. Dana 20. II. *proto* Caron bio je isplaćen za rad na uređenju navedene bratimske grobnice. Dana 25. II. 1802. majstor Andrija Štambuk uređuje dvije bratimske grobnice. U ožujku 1802. i dalje se radilo na uređivanju grobnica u crkvi. Dana 18. III. na tome je radio Juraj Štambuk. Dana 5. V. 1802. *proto* Giovanni Battista Caron radi na uređivanju 11 grobnica za tri crkvene bratovštine.¹⁹ Dana 24. XII. 1803., na Badnjak, postavljena je u crkvi nova posuda za blagoslovljenu vodu, a na tome je radio majstor Nikola Dominis (Gospodnetić).²⁰

Godine 1796.–1797. Bratovština sv. Nikole isplaćuje novce (86,8 lira) za novo koplje i nove tezulje za kip sv. Mihovila, nabavljene u Veneciji.²¹

Godine 1792. nabavila je Bratovština sv. Ružarija iz Venecije ukras od dragoga kamenja, srebra i dijamanta («una pioggia di diamanti») za vrat kipa Gospe od Ružarija (1423

lire). Riječ je o ukrasu nabavljenom za drvenu skulpturu Bogorodice s Djetetom koja sjedi na zlatnom prijestolju, postavljenu u niši što se nalazi na današnjem mramornom oltaru Gospe od Ružarija u crkvi.

Poznato je da je Gospin kip postojao već na starom drvenom oltaru Gospe od Ružarija. Pretpostavlja se da bi to mogao biti onaj isti kip koji se spominje u inventaru Bratovštine presvetoga Ružarija 1697. godine. Poznato je da je 1717. i 1780. bilo u Veneciji naručeno odijelo za Gospin kip, a 1710. i 1802. godine svileni veo. Nadalje, godine 1717. popravljene su srebrene krune na glavi Gospe i Djeteta.²²

Dana 24. travnja 1800. nabavljen je kod mletačkog kipara Giovannija Battiste Callela, koji se u dokumentu navodi kao »intagliator S. Maria Zobenigo«, znak bratovštine Gospe od Ružarija u obliku zvijezde s tri lika: Gospe od Ružarija, sv. Dominika i sv. Katarine (Sijenske).²³ Nažalost, taj bratimski znak nije sačuvan, i nije poznata njegova sudbina.

Dana 3. III. 1801. plaćen je od Bratovštine Gospe od Ružarija majstor Mattia Vranjican (Vragnizan) Papixa iz Staroga Gra-

Oltar Gospe od Ružarija, samostanska dominikanska crkva u Bolu, detalj
Altar of Our Lady of the Rosary, Dominican monastery church in Bol

da (Cittavecchia) za uređivanje rezbarija (ne navodi se kojih). Dana 1. VIII. 1801. Bratovština sv. Ružarija nabavila je u Veneciji preko kapetana Frane Lode za svoj oltar čipku kod firme (»dita«) Steffana Cavarzerana.

Dana 21. IV. 1801. spominje se isplata kapetanu Vicku Stranotiću, koji je sudjelovao u nabavi novoga mramornog oltara, naručenoga od Antuna Lodea u Veneciji, a koji je trebao zamijeniti stari drveni oltar.

Kao što smo već spomenuli, prokurator Antun Lode dana 20. XII. 1801. na sjednici Bratovštine sv. Nikole predaje novoj upravi izvještaj o novcu koji je uloženo za nabavu mramornog oltara,²⁴ a koji se nalazi spremljen u konobi dominikanskog samostana i procijenjen je na 47500 mletačkih lira. Lode moli novu upravu da preuzmu oltar (ne traži naknadu za veću vrijednost oltara) i da ga ponudi Bratovštini sv. Ružarija. Bratovština sv. Nikole to je jednoglasno prihvatila, Bratovština Gospe od Ružarija je potom od nje preuzela oltar. Početkom 1802. godine donesena je odluka da se Torresinijev oltar sv. Nikole postavi na mjesto starog oltara Burne Gospe (*Madonna della borra*), a da se novi oltar Bratovštine Gospe od Ružarija smjesti tamo gdje se trenutačno nalazi oltar sv. Nikole, uza zid s južne strane crkve.

Dana 29. I. 1802. spominju se protomajstor Giovanni Battista Caron, sin Niccole iz Bassana, stanovnik Vrboske, i *proto* Marko Štambuk, sin protomajstora Petra iz Vrboske, koji se

brinu oko premještanja mramornog oltara Bratovštine sv. Nikole na novu lokaciju. Dana 7. i 9. II. 1802. plaćeni su radnici za svoj rad na transportu i smještanju oltara sv. Nikole, kao i *proto* Giovanni Battista Caron za rad na podizanju oltara sv. Nikole i sv. Ružarija.

Dana 27. II. 1802. navodi se da je oltar sv. Nikole toga dana bio zgotovljen; spominje se *proto* Petar Štambuk, koji radi na glačanju oltara sv. Nikole; isplaćuju se računi Caronu.

Dana 13. III. 1802. Caron i njegov suradnik Marko Štambuk i dalje rade na uređivanju obaju oltara: postavljaju anđele na oltaru sv. Nikole i rade na prijenosu »finestrona« (prozora) s desne strane oltara sv. Nikole. Dana 19. III. 1802. uređuje se niša s kipom Bogorodice, pri čemu sudjeluju sestre Licini, Katarina i Elena, i glačalac (pomoćnik altara) Giovanni Scoton. Riječ je o isplati »per una placca grande lavorata a martellina da impiegare nel nichio«.²⁵ Za glačanje »le piacche bianche« u novoj niši plaćen je glačalac (»lustrador«) Giovanni Scoton 5. i 8. V. 1802. godine.

Dana 28. III. 1802. uređuje se menza oltara Bratovštine Gospe od Ružarija. Dana 4. IV. majstor Angelo Maffioletti radi na postavljanju velikih stepenica koje su služile za podizanje stropa crkve (*soffittar*), »finestrona«, grobnica i rastavljanje starog oltara Gospe od Ružarija.

Tijekom travnja i svibnja 1802. Caron radi na uređivanju oltara Gospe od Ružarija. Dana 8. V. i 29. V. spominje se da

radi na uređenju niše s kipom Gospe od Ružarija, a dana 22. V. radi na uređivanju gornjega dijela oltara. Dana 17. III. 1803. *proto* Caron jedini se put navodi kao »altarista« (sic!, op. aut.): spominje se da radi na uređivanju niše i štukatura (*stuccature*)²⁶ na oltaru Gospe od Ružarija. Ponovo se 22. i 27. V., te 5. VII. spominje Giovanni Scoton (*lustrador*), koji je isplaćen »per stucar a torno il friso, il cartellone dietro le colonne«.

Dana 8. XI. 1802. slikaru Luci Pignatelliju²⁷ plaćena je kapara za izradu slike Gospe od Ružarija s likovima sv. Dominika (desno) i sv. Gajetana (lijevo), s petnaest otajstava krunice, namijenjena za novi oltar Gospe od Ružarija. Ponovo mu je dana 28. XI. plaćena kapara za sliku i pozlaćivanje okvira otajstava krunice. Dana 29. I. 1803. uzete su mjere slike kako bi ona mogla biti postavljena na oltar. U nekoliko navrata, 10. II., 11. II. i 4. IX., Pignatelli je dobio novce za sliku. Dana 29. VIII. radilo se na okviru slike, a dana 6. IX. Pignatelli je bio plaćen za postavljanje slike »nel cimier dell'altare di marmo«.

Vratimo se mramornom oltaru Marca Torresinija, onom sv. Nikole, koji 1802. godine Giovanni Battista Caron premješta s ranije lokacije u glavnom brodu crkve u sjeverni bočni brod.²⁸ Riječ je o oltaru jednostavnog arhitektonskog tipa, koji se javlja u mletačkoj altaristici 17. i 18. stoljeća. Sastoji se od prizmatičnog antependija u donjem dijelu, i gornjeg dijela, atike koju nose dva vitka crvena stupa. Po arhitektonskoj tipologiji podsjeća na oltare u crkvi sv. Klare u Kotoru, nastale u radionici Francesca Cabianca, tj. na oltare sv. Ante Padovanskog²⁹ i sv. Frane Paulskog,³⁰ arhitekturu kojih R. Tomić atribuirao pod znakom pitanja Maffiju Torresiniju. Riječ je o dvama oltarima tipa slavoluka, namjenjenima za oltarne pale (za razliku od bolskog oltara sv. Nikole, na kojem je u središtu niša za skulpturu).

Na plitkom zabatu oltara sv. Ante Padovanskog postavljena su tri kipa anđela isklesana u bijelom mramoru: dva bočna anđela, odjevena u draperiju, sjede raširenih krila, a po sredini je mali uspravljani krilati putto. Slično su koncipirane i tri anđeoske figure na oltaru sv. Frane Paulskog.

Kompozicija bolskog oltara u potpunosti odgovara onoj opisanoj u ugovoru iz 1723. godine. Pravokutni antependij rađen je od bijeloga kamena s intarzijama od polikromiranoga mramora. Gornji dio oltara također je rađen u kombinaciji bijeloga kamena i mramora, te polikromiranoga veronskog, afričkog i francuskog mramora. Na uglovima rastvorenog zabata na vrhu oltara nalaze se dva poluklećeća velika kamena anđela raširenih krila, odjevena u draperiju, koji drže preklapljenе ruke na prsima. Na samom vrhu zabata smještena su dva mala anđela od kararskog mramora. Tri vješto modelirane mramorne rokoko anđeoske glavice uklopljene su u gornji dio oltara, iznad niše sa sv. Nikolom. Iznad niše sa svečevim kipom, na kartuši od žutoga veronskog mramora, smješten je okrugli tondo s bijelom kamenom figurom golubice Duha Svetoga, smještenom u sredini sunca izrađenoga u reljefu od žutoga veronskog mramora.

Bolski oltar uklapa se u tipologiju popularnih oblika oltara što su izrađivali altaristi iz obitelji Torresini, kao i brojne druge altarističke obitelji djelatne u Veneciji i Venetu u prvjoj polovini 18. stoljeća.³¹

Početkom 19. stoljeća altarist Caron uspio je vješto prebaciti Torresinijev oltar s jednog mjesta u crkvi na drugu lokaciju. Ponovo ga je sastavio poštujući prvobitni izgled, prebacivši ujedno na nj i drvene kipove svetaca koji potječu s ranijeg drvenog oltara sv. Nikole. U središnjoj niši na oltaru nalazi se polikromirani kip svetog Nikole, odjevenog u biskupsko ruho i s biskupskim štapom u ruci. Lijevo od njega nalazi se polikromirani kip sv. Mihovila (koplje i vaga naručeni 1796.–1797. godine), a desno kip sv. Roka, oba smještena na postoljima.

Drugi oltar na podizanju kojega je radio Caron, onaj Gospe od Ružarija, izrađen je od polikromiranog mramora. U sredini je niša s kasnobaroknim drvenim kipom Bogorodice s Djetetom na prijestolju, a u gornjem dijelu osrednja slika Gospe od Ružarija s otajstvima krunice dubrovačkoga kasnobaroknog slikara Luce Pignatellija. Već 1960. godine Krno Prijatelj je oltar Gospe od Ružarija u dominikanskoj crkvi u Bolu, od žutog i ružičastog mramora, s bogatim antependijem ukrašenim volutama i kartušama, na kojem je došla do izražaja bogata polikromija, naveo kao jedan od najljepših bračkih oltara.³²

Četiri anđeoske figure na oltaru Gospe od Ružarija (dva anđela na ugaonim pilastrima antependija i dvije anđeoske figure postavljene na raskinutom gređu retabla) R. Tomić 2001. godine atribuirao mletačkom kiparu Giovanniju Bonazzi (Venecija, 1654. – Padova 1736.).³³

Na temelju podataka objavljenih 1979. godine i zadarskih dokumenata zaključujemo da je oltar nabavljen početkom 19. stoljeća u Veneciji. Riječ je o oltaru velikih dimenzija, a sastoji se od tri dijela: zone atike, gornjega dijela (kameni okvir u koji je uključena Pignatellijeva slika), srednjega dijela (središnji dio čini mramorno polje, ploha retabla, unutar kojega je pravokutna niša za skulpturu Bogorodice s Djetetom, koje je omeđeno s po dva stupa smještena sa strana), i donjega dijela antependija, stipesa u obliku prizme. Uz kameni okvir Pignatellijeve pale, s lijeve i desne strane, uvijaju se volute od žutoga mramora. Na svakoj voluti smještena je po jedna anđeoska figura, koje Tomić atribuirao G. Bonazzi.³⁴ Najmarkantniji su dio oltara ogromne mramorne volute koje se eliptično zaokreću prema oltaru, prislonjene uza zid (smještene bočno od krajnjih stupova); veća je voluta u donjem dijelu, a manja u gornjem dijelu. Na središnjem dijelu oltara, ispod niše sa skulpturom Bogorodice s Djetetom, nalazi se pravokutno polje omeđeno pilastrima, u kojem je kartuša s natpisom: SCOLA REGINAE SACRMI. ROSARII. IN SUMP-TIBUS. Iznad niše sa skulpturom postavljen je kameni križ sa zrakama.

Najveći dio oltara Gospe od Ružarija rađen je od mramora žučkasto-ružičaste boje: stupovi, velike volute u središnjem dijelu, manje volute u gornjem dijelu, mramorna ploha retabla, u kojoj je smještena niša sa skulpturom Gospe od Ružarija, i stepenice ispod stipesa. Okvir Pignatellijeve slike, dijelovi trabeacije, kapiteli, stipes i anđeoske figure rađeni su od bijeloga mramora. Stipes je ukrašen s 3 polja u obliku kartuše.

Slične oltare dvokatne arhitektonike (dvokatni retabl) nalazimo na prijelazu iz 17 u 18. stoljeće u Veneciji i Sloveniji.³⁵ Nameće se pitanje je li riječ o starijem oltaru iz neke venecijanske crkve, što je kao polovni kupljen u Veneciji (u

vrijeme mode nabave polovnih oltara nakon pada Serenissime) ili o novonapravljenom oltaru.³⁶ Poznat je slučaj pet oltara iz radionice čuvenog mletačkog altarista 17. stoljeća Giuseppea Sardija (1624.–1699.), koje je darovao crkvi sv. Antuna Opata u rodnom Velikom Lošinju kapetan Gaspare Craglietto (Kraljeto; 1772.–1838.), početkom 19. stoljeća nastanjen u Veneciji. Godine 1807. on je kupio od ustanove Ragioneria della Prefettura dell'Adriatico pet oltara od polikromiranog mramora iz benediktinske crkve S. Croce na Giudeki, a kip Gospe od Ružarija nabavio je 1808. godine iz napuštene crkve S. Giuseppe u venecijanskom Castellu.³⁷

Valja se prisjetiti i slučaja glavnog oltara u crkvi sv. Lovre u Šibeniku, za podizanje kojeg je ugovor između fra Luke Kostana i mletačkog altarista Giovannija Battiste Gerardona detto Bossio načinjen 1832. godine u Veneciji. Na oltaru su inkorporirani stariji kipovi Bogorodice i arkandela Gabrijela, koji čine cjelinu Navještenja, a koje je R. Tomić pripisao Tommasu Ruesu (Rueru), čuvenom mletačkom kiparu iz 17. stoljeća.³⁸

S druge strane, valja se prisjetiti sličnih oltara što se izrađuju u Veneciji i Dalmaciji još početkom 19. stoljeća, poput onih koje su radili Nicolo i Giovanni Degan u trogirskoj katedrali.³⁹

Valja nešto reći i o slici *Gospa od Ružarija, sv. Dominik i sv. Gajetan, i otajstva ružarija* Luke Pignatellija, koja se nalazi na oltaru Gospe od Ružarija. Riječ je o tipičnom kasnobaroknom šablonskom djelu, u kojem slikar varira popularnu baroknu shemu Gospe od Ružarija sa sv. Dominikom i sv. Katarinom Sijenskom, zamjenjujući lik sv. Katarine sa sv. Gajetanom. Bolska pala Gospe od Ružarija s otajstvima krunice dopunjuje naša dosadašnja saznanja o tom dubrovačkom slikaru, djelatnom koncem 18 stoljeća. Njegovo ime spominje se u Matrikuli umjetničke bratovštine (*Confraternità degl'Artisti*) u Dubrovniku 1786. godine. Zanimljivo je uz objavu bolske kompozicije spomenuti da je svojedobno C. Fisković – u članku K. Kovača *Nicolaus Ragusinus und seine Zeit* (objavljenom u *Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der K. K. Zentralkommission für Denkmalpflege* 1917. godine) – uz mjesto u članku gdje Kovač spominje slikara Luku Pignatellija zapisao rukom na margini sljedeću zabilješku: »spominje se na Braču i u Orebiću«. Nažalost, nije poznato je li Fisković tada mislio na bolsku kompoziciju ili mu je bio poznat neki drugi podatak koji vezuje Luku Pignatellija i Brač. Glede spominjanja Orebića, čini nam se da je ovom prigodom Cvito Fisković zamijenio Luku Pignatellija s njegovim prezimenjakom Andrijom Pignatellijem, koji je potpisao godine 1799. oltarnu palu sv. *Nikole* za crkvu sv. Stjepana u Orebiću.⁴⁰

Luka Pignatelli spominje se u Dubrovniku kao državni slikar patenata, oslikavao je i prozorska stakla, klupe i dekoracije u državnim kancelarijama, slikao zastave za tvrđavu Lovrijenac, zemljovide i grbove, a bavio se i restauriranjem slika.⁴¹

U posljednje vrijeme Vinicije B. Lupis u nekoliko je navrata pisao o slikaru Andriji Pignatelliju (Lopižiću), koji je bio Lukin suvremenik, a sudeći po stilu bolske slike, oba slikara govore sličnim likovnim jezikom. Andrija Pignatelli je dubrovački slikar – dekorater poznat po svom radu na oslikavanju namještaja Kneževa dvora u Dubrovniku, slikanju brod-

skih patenata i državnih zastava s likom sv. Vlaha.⁴² Lupis mu pripisuje prikaz sv. *Vlaha* na zastavi s likom dubrovačkog zaštitnika u župnoj crkvi sv. Martina u Žuljani.⁴³ Andrija je potpisao jednu oltarnu palu 1802. godine u crkvi sv. Marka i Martina u Ponikvama.⁴⁴ Istovjetno je signirana oltarna pala slikana na dasci u kapeli Blagovijesti (Gospi Luncijati) u Ponikvama.⁴⁵ Lupis mu pripisuje dva ulomka oltarne pale s likovima *Kuzme i Damjana* u istoimenom samostanu u Stonskom polju⁴⁶ i slike u crkvi sv. Luke u Čibaci, Sv. Mihovilu na Lapadu i dvije oltarne pale u župnoj crkvi na Koločeputu.⁴⁷ Nedavno je Andriji Pignatelliju pripisao oltarnu palu *Bogorodice s Djetetom i pet svetaca* iz crkve sv. Petra u Potomju,⁴⁸ državnu zastavu Dubrovačke Republike, nekad u vlasnosti obitelji Skorić-Jugović iz Kučista,⁴⁹ i dva portreta, jednoga *kapetana iz obitelji Radović* iz Potomja i *Bartula Jerolimova Lazarovića* iz Stankovića Sela kraj Orebića.⁵⁰

Za oltarnu palu bočnog oltara svetišta Gospe od Crnog brda (Montenero) iznad Livorna u Italiji⁵¹ i za palu u staroj župnoj crkvi sv. Mihovila na Lapadu (koju je Andrija Pignatelli naslikao za lapadskog župnika Voića 1790. godine) Lupis drži da odskaču od ostalih navedenih djela, koja je on sam pripisao tom autoru.

Luka i Andrija Pignatelli tipični su dubrovački slikari djelatni koncem 18. i početkom 19. stoljeća, koji su uz prave slikarske zadatke primali raznolike narudžbe obrtničke razine.⁵² Obojica su slikali šablonske likove, vjerojatno se koristeći i grafičkim predlošcima. Tipičan je primjer takvog ostvarenja slika Luke Pignatellija u bolskoj dominikanskoj samostanskoj crkvi.

Dokumenti iz Zadarskoga arhiva o dvjema bolskim bratovštinama otvaraju čitav niz pitanja vezanih uz domaće majstore i doseljene majstore talijanskog porijekla. Dosad nije bila uočena Caronova djelatnost u Dalmaciji. Dobro obavljeni zadaci selidbe Torresinijeva oltara sv. Nikole i sastavljanja oltara Gospe od Ružarija u bolskoj dominikanskoj crkvi otkrivaju da je riječ o vještom protomajstoru. U dokumentu od 29. I. 1802. spominje se da je u Bol došao iz Vrboške. Trebalo bi istražiti je li u Vrboskoj tada bio zaposlen na nekom projektu. Zanimljiv je podatak da je Caronov pomagač na podizanju oltara sv. Nikole i Gospe od Ružarija bio lokalni graditelj i klesar Marko Štambuk, djelatnost kojega je zabilježena na prijelazu stoljeća u Vrboskoj i Jelsi.⁵³ Za istraživače dalmatinske lokalne kasnobarokne arhitekture dragocjeni su i novi podaci o majstorima, klesarima i graditeljima iz različitih grana obitelji Štambuk. Uz nove podatke o Marku Štambuku tu su i podaci o skupini graditelja i klesara iz obitelji Štambuk, koja je radila na uređivanju grobnica u crkvi. Doznajemo novosti o klesaru Antoniju Štambuku djelatnom koncem 17. i početkom 18. stoljeća od Makarske do Brača.⁵⁴ Dopunjujemo znanje i o klesarima Andriji Štambuku⁵⁵ pok. Matije iz Selaca, Petru Štambuku i Jurju, sinu Petra Štambuka,⁵⁶ djelatnost kojih je na današnjoj bolskoj župnoj crkvi već otprilike poznata.⁵⁷ Tako doznajemo da su nabrojani majstori iz obitelji Štambuk bili istodobno zaposleni na uređivanju obiju bolskih crkava, Gospe od Milosti i Gospe od Karmena.⁵⁸

Istraživačima venecijanskoga kasnobaroknog umjetničkog obrta zasigurno će biti dragocjeni i podaci o venecijanskom kiparu Giovanniju Battisti Callelu, autoru izgubljenoga znaka

Bratovštine Gospe od Ružarija, i o čipkaru Steffanu Cavarzeranu, autoru čipke koja je bila postavljena početkom 19. stoljeća na oltar te bolske bratovštine.⁵⁹

Navedena dva sveska iz zadarskog Državnog arhiva sadrže brojne dragocjene podatke, ne samo o premještanju Torresinijeva oltara sv. Nikole i postavljanju novoga Gospe od Ružarija nego i o cjelovitom zahvatu na uređivanju bolske župne crkve početkom 19. stoljeća, izradi novih grobnica, radovima na stropu, uklanjanju starih oltara (Gospe od Ružarija i Burne Gospe). Zahvaljujući njima doznajemo o transformaciji nekadašnje bolske župne crkve početkom 19. stoljeća, kada ta crkva zadobiva izgled koji je velikim dijelom zadržala i do danas.

PRILOG: U prilogu se donose prijepisi dokumenata o uređivanju unutrašnjosti bolske dominikanske samostanske crkve Gospe od Milosti, poglavito s obzirom na uređivanje njezinih oltara sv. Nikole i Gospe od Ružarija. Dokumenti, koji obuhvaćaju razdoblje od oko 1760. godine do prvih godina 19. stoljeća, pohranjeni su u Državnom arhivu u Zadru (DAZ), u sklopu fonda *Arhiv bratovština*, i izvadak su iz računskih knjiga (knjige prihoda i rashoda) rečenih bratovština. Za ovu prigodu izdvojene su isključivo zabilješke iz troškovnika bratovština koje se izravno odnose na njihovo uređivanje i opremanje umjetničkim djelima. S obzirom na opsežnost arhivske građe, svi dokumenti nisu izravno uporabljeni u radu, te se ovim prilogom istraživačima omogućuje cjelovitije i sadržajnije upoznavanje s umjetničkim zahvatima na oltarima bolske dominikanske crkve s kraja 18. i početka 19. stoljeća.

DAZ, Arhiv bratovština, sv. 4.: Bratovština sv. Nikole, Bol (1759.–1811.)

1760.: per restauro della casa speci per plache lire 121, latte n. 235 a soldi 4 l'una lire 47, un caparion lire 3,4; coppì n. 14 a soldi 2 = lire 1,8; pontiselli 3 a lire 3,4 = lire 9,12 – al mistro Alessandro Licini lire 115,10. (*str.* 5)

1762.: per dati alli mistri protto Pietro ed Alessandro fratelli Licini per conto della fabrica del magazzino fatto a pe' piano lire 1670. (*str.* 9)

1767.: per una lampada d'argento lire 4468,6. (*str.* 22)

1783.: per accomodar l'altar al mistro Alessandro Licini lire 15. (*str.* 61)

1791.: al mistro Antonio Stambuch fatto venire da S. Martin per tor le misure delle plache in chiesa delle sepolture per calcina mozza n. 8 al lire 12 = lire 96. (*str.* 82)

1792.: per mistro Iseppo Matulich per un balcon, e tre cavalli di plache lire 21,10 (*str.* 83)

1796.–1797: per il baston nuovo dorato, e per le balancette nuove per la statura di San Michiele proveduti a Venezia lire 86, 8. (*nepaginarano*)

per il bosolo nuovo proveduto a Venezia lire 9,12 (*nepaginarano*)

20. 12. 1801. (*nepaginarano*)

Radunatesi in questo oggi qui li confratti della Veneranda Scuola di San Niccolò, previa la licenza e presente anche destinato, preside il spetabile signor Giacomo Berchovich,

ove fu diligentamente lette ed interpretate in illirico l'amministrazione tenuta da me procurator casiere Antonio Lode e delli gastaldi Pietro Marincovich, e Zuanne Solginsich come da carte drio 4, ed avendoli ancho dimostrate le necessarie polizze de riceputo, e di spese. Resta creditrice la scuola di lire 25027,6 dicho lire vinticinque mille e vinti sette, soldi sei.

Illico

Io Antonio Lode offerisco e cedo a questa Veneranda Scuola il altare di marmo provisto da me, il qualle al presente fu messo e deposto nella caneva di questi reverendi padri dominicani per il sudetto credito che avanza la scola da me di sudette lire 25027,6.

Il qual altare proveduto da me assende il suo valore di lire 47500,8 come appare da estime che qui esiste, è fatto in Venezia in data di 8 luggi 1801, intendendo di renunciar il detto estimo e donare alla scola per sempre, implorando perche questa mia oblacione e renuncia sia passata sotto la ballotacione de qui radunati confratelli per la loro confermazione ed approvacione.

Illico

Ballotata ebbe la sudetta obblazione favorevole n. 64 contra 5 seque e fu posta parte che il signor Antonio Lode ed Pietro Roccov Dobricich si concede facoltà perche sia posto in opera il detto altare decentamente in questa chiesa parrocchiale a loro agradinu(!) incontrando qualunque spesa che dovrà occorere si intendendo valida ogni spesa dovendosi tenir conto disciato di ogni spesa e cosi pure dovranno passar di accordo con altri procuratori di questa scuola laica Beata Vergine di Rosario perche unitamente ad essa procuratore vadi ogni cosa e spesa di accordo, che intendano essi confratelli a validare ogni e qualunque loro operazione a maggior gloria e vantaggio di queste due scuole laice, ballotata ebbe n. 63 contra 6.

DAZ, Arhiv bratovština, sv. 5.: Bratovština presvetog Ružarija, Bol (1792.–1811.)

1792.: Per una pioggia di diamanti fini legati in argento, fornita di pietre grosse n. 7, e di piccole e minute n. 48, da collo della statua della Madonna, proveduta in Venezia, lire 1423.

Per un'anello fornito di scuglie n. 25 compensa la stande in mezzo di diamante boni legati in argento nella sua rosetta con la verra e sotto rosa d'oro, proveduto a Venezia, lire 974,12.

22. III. 1799.: per contate a mistro Andrea Stambuch quondam Mattio da Selza tagliapietra per capara de pezzi di plache ordenatogli a gradelle inservienti per il restauro di undici sepolture della scola, lire 100.

26. V. 1799.: Per contato al sudetto Stambuch in conto delle predette plache e gradelle come da sua ricevuta lire 120.

1800.–1801.

Per far lavar l'abito vecchio della Madonna a Venezia, lire 52.

Per un segnal nuovo in forma di stella con tre statue Madonna del Rosario, S. Domenico, e S. Catterina, dorata e dipinta compresa la sua cassa lire 439 moneta veneta, forma della

corrente, giusta la polizza di Giovanni Battista Callelo intagliator S. Maria Zobenico de 24 aprile 1800 lire 1053,12.

3. III. 1801.: Per rinovar gli armari, ed assicurare gli utensili preziosi della scola esistenti in sacrestia, cioè per ogni sorte di legname, di feramenta, e fatura a mistro Mattio Vraghizan Papixa da Cittavecchia, giusta l'ordine sua polizza lire 428,14.

21. IV. 1801.: Per esborsate a capitano Vincenzo Stranotich in conto dell'esborso da lui fatto in Venezia per l'acquisto del nuovo altare di marmo ordinatogli dal signor Antonio Lode inserviente per questa scola, per essere il presente di legno, giusta la di lui odierna ricevuta zecchini cento da lire 49 = lire 4800.

1. VIII. 1801.: Per il velo nuovo di seta fornito di merlo nuovo ricco provveduto a Venezia come in polizza supplito al signor capitano Francesco Lode che lo providde come dalla polizza 9 giugno 1801 della dita Stefano Cavarzeran Giovanni da Mattia moneta corrente lire 192,16.

10. I. 1802.: a mistro Iseppo Ferrari fabro per due serrature nuove, una chiave, due nasetti, due lastre di otton, e due di ferro, due manizze pur il ferro, chiodi e fatura per attoccar il tutto alla cassetta lunga di trasporto delle cere, come da odierna sua fede, lire 24.

10. I. 1802.: Al Zuanne Carmelich detto Giagodich quondam Vincenzo come procuratore della scola di S. Niccolò in conto del di lei dannaro speso ultimamente nell'acquisto di un altare nuovo di marmo in Venezia per questa scola, furono esborsati, come da odierna sua covezione, ossia ricevuta zecchini n. 10 sulle sue ricerche da lire 48, fanno lire 480.

29. I. 1802.: Alli proto degl'altari Giovanni Battista Caron di Niccolò da Bassan abitante in Verbosca, e proto Marco Stambuch di proto Pietro da Verbosca, in relatione di odierna scrittura di contratto con essi fatto, atti del pubblico notaro signor Pietro Vitruvio per disfar, e trasportar l'altare di marmo della scola di S. Niccolò, e piantarlo al muro, ove era prima il vecchio altare della Madonna da borra, e per impiantar il nuovo altare di marmo di questa scola del Santissimo Rosario, ove al presente esiste lo stesso di S. Niccolò, accordati per la loro opera zecchini 52 da lire 48 cadauno a conto per capara, come da sua firma lire 288.

7. II. 1802.: Per trasporto fatto dal proto in chiesa della travamenta, e di altri alquanti materiali da essere impiegati in argati de altari di S. Niccolò e del Rosario alli Pietro Marinovich, Niccolò Vidosseovich quondam Zuanne, e Marco Villenich quondam Zuanne come dall odierna loro fede, lire 7,4.

8. II. 1802.: A Giovanni Girolamo Marinovich Tomich per conto di giornate dalla sua assistenza che presterà a protti per eriggere, e disfare rispetamente li sudetti due altari di marmo, come da odierna sua ricevuta, lire 48.

9. II. 1802.: Per far trasportare dal porto in chiesa tole 23, travi sei, due stramazzi, ed altri materiali inservienti a sudetti altari a Pietro Marinovich, Andrea Lucich, e Domenico Barhanovich, giusta l'odierna loro fede, lire 8,4.

9. II. 1802.: Per esborsare al proto Battista Caron a conto pure de 52 zecchini per la erezione de sudetti due altari, come da odierna sua ricevuta, lire 384.

13. II. 1802.: Per giornate 5 a mistro Zorzi Stambuch di Pietro a lire 22 senza cibarie, fatte nel restaurare, ed incartare finora parte delle intere mure delle sepolture di queste tre scole, come da odierna sua fede, lire 110.

13. II. 1802.: Per giornate 4 fatte finora da mistro Niccolò Dominis a lire 20 senza cibarie, per restaurar ed incartar perfettamente parte dell'interne mure delle sepolture di queste tre scole in chiesa medesima esistente come da odierna sua fede, lire 80.

13. II. 1802.: Per scovar le sepolture che si restaurano delle tre scole, aprirle, e serarle, e far da secondo manoal a Andrea Angelovich per giornate quattro a lire 5, 12 cadauna senza cibarie, lire 22,8.

13. II. 1802.: Per pagar manoali, che finoggi assistirono ai protti de altari a lire 2,8 per cadauno n. 19 fanno 245,12 e per un carro di legne a questi reverendissimi padri da impiegarle per proffumar le sepolture in chiesa, e solar il piombo, come da odierna loro ricevuta, e da altra dell'agente mistro Giovanni Girolamo Marinovich quondam Francesco, formano in tutto lire 57,12.

20. II. 1802.: Per giornate sei tassellar, poner rimessi, rimetter il remenato della cornice, e quatro collone, e rimetter una sepoltura di S. Niccolò al proto Battista Caron a ragion di lire 21, 12 ogni giornata come da odierna sua ricevuta di saldo n. 3, lire 128,12.

20. II. 1802.: Per giornate n. 10 a lire 19,4 cadauna per lustrar e pelir l'altar di marmo della confraterna di S. Niccolò al proto Pietro Stambuch come da odierna sua ricevuta di saldo n. 4, lire 192.

20. II. 1802.: Per giornate 11 a lire 19,4 cadauna a Giovanni Scoton per lustrar l'altar di marmo della confraterna di S. Niccolò, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 5, lire 211,4.

20. II. 1802.: Per giornate una e mezza a lire 16 a Zuanne Simich per far condurre da Niccolò suo figlio suoi due animali la calcina per l'altar di S. Niccolò, e per le sue sepolture, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 6, lire 24.

25. II. 1802.: A mistro Andrea Stambuch quondam Mattio da Selza tagliapietra a saldo del resto di piedi 29, onzie 4 di plache fatte a martellina in ragion di lire 12 il piede, e di gradelle dieci a lire 24 cadauna, inservienti per le sepolture delle sudette tre scole come da odierna sua ricevuta di saldo n. 7, lire 112.

27. II. 1802.: Per altre giornate 5 a lire 20 cadauna al lustrador Zuanne Scoton per lustrar l'altar di S. Niccolò oggi terminato, come da odierna sua ricevuta n. 8, lire 100.

27. II. 1802.: Al mistro Zorzi Stambuch di Pietro per giornate otto finoggi fatte nel ristauro dell'interne mure delle sudette tre scole, e per incantarle a lire 22 cadauna, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta da Giovanni Battista Caron proto de altari per non saper esso scrivere n. 9, lire 176.

27. II. 1802.: Al sudetto proto Pietro Stambuch per altre giornate 5 a lire 20 per lustrar, e lavar l'altar di S. Niccolò oggi terminato, come da odierna sua ricevuta di saldo scritta da Giovanni Battista Caron per non saper esso scrivere n. 10, lire 100.

13. III. 1802.: Al mistro Zorzi Stambuch di mistro Pietro per il restauro di altre sepolture interno di patto, come da odierna sua ricevuta di saldo scritta da Giovanni Battista Caron per non saper esso scrivere n. 14, lire 26.
13. III. 1802.: Per giornate 9 a lire 20 cadauna a mistro Pietro Stambuch per lustrar l'altar di marmo del Santissimo Rosario, come da odierna sua ricevuta di saldo scritta da Giovanni Battista Caron per non saper esso scrivere n. 15, lire 180.
13. III. 1802.: Per giornate 15 a lire 21, 12 a proto Giovanni Battista Caron, e del suo compagno Marco Stambuch di Pietro per tassellar l'altar di marmo della Beata Vergine del Santissimo Rosario, e gli angoli di S. Niccolò, e trasporto del finestron a lattare destro dell'altar medesimo, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 16, lire 320.
13. III. 1802.: Per giornate 9 a lire 20 cadauna al lustrador Zuanne Scoton per lustrar, e metter a tutta la perfezione l'altar di marmo di S. Niccolò, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 17, lire 180.
19. III. 1802.: Per una placca grande lavorata a martellina da impiegare nel nichio della Madonna alle Catarina, ed Ellena sorelle Licini, valutata dal proto Giovanni Battista Caron, come da odierna sua ricevuta di saldo scritta dal signor Pietro Bercovich n. 21, lire 48.
21. III. 1802.: Per altre giornate cinque a lire 20 cadauna a mistro Pietro Stambuch per lustrar li pezzi di marmo dell'altar della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta dal sudetto proto Giovanni Battista Caron n. 23, lire 100.
21. III. 1802.: Per contate ad impiegate in tanto vino al proto Giovanni Battista Caron e dal suo compagno come dall'odierna cauzione di detto proto n. 24, lire 265.
28. III. 1802.: Per altre tre giornate, una un po scarta a Zuanne Simich per aver condotto suo figlio Vincenzo con due muli calce, e pietre da dietro S. Lucia e da Tisno, per la mensa dell'altar della Madonna, e per le sepolture di tutte le tre scole, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 25, lire 46.
1. IV. 1802.: Per giornate 5 a lire 22 cadauna a mistro Andrea Stambuch per l'estremo ed interno restauro delle sepolture delle predette tre scole, come dall'odierna sua ricevuta di saldo n. 27, lire 110.
1. IV. 1802.: Per giornate 4 a lire 22 cadauna a mistro Zorzi Stambuch per il restauro delle sudette sepolture, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta dal di lui fratello Antonio n. 28, lire 88.
4. IV. 1802.: Al mistro Angelo Maffioletti per la fattura della scala nuova grande, per soffittar la chiesa con tole, per armare il predetto finestron, scegar estremamente le sepolture, e disfar l'altar vecchio della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 31, lire 174.
5. IV. 1802.: Per giornate 6 a lire 21,12 al proto Battista Caron e suo compagno Marco Stambuch a far tagli, e tasselli al'altar del Santissimo Rosario, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 32, lire 129,12.
5. IV. 1802.: Per giornate undici a lire 22 a proto Pietro Stambuch per lustrar li pezzi de' marmi del sudetto altar, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta da Giovanni Battista Caron per non saper esso scrivere n. 33, lire 220.
5. IV. 1802.: Per giornate dodici a lire 22 cadauna a Giovanni Scoton lustrador per tassellar e lustrar li pezzi de marmi del sudetto altar della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 34, lire 240.
8. IV. 1802.: Per giornate sette a lire 9,12 a Benedetto Carmelich quondam Steffano fatte da manoal nec ristauro delle sepolture di tutte le 3 scole, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta dal sudetto signor procurator Dobricich n. 37, lire 67,4.
11. IV. 1802.: Per giornate quattro e meza crescenti a lire 21,12 a proto Battista Caron per tassellare, tagliare diversi pezzi di marmo e fare il sesto dell'arche, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 41, lire 103,4.
11. IV. 1802.: Per giornate cinque a lire 20 a Giovanni Scoton per lustrar li pezzi di marmi e cauteloni ultimi dell'altar della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 42, lire 100.
11. IV. 1802.: Per esborsate al sudetto proto Giovanni Battista Caron, e suo compagno Marco Stambuch in relazione alla predetta scrittura di accordo de 28 gennajo 1802 zecchini 16 da lire 48, come da odierna sua ricevuta n. 43, lire 768.
18. IV. 1802.: Per giornate cinque ieri terminate a lire 20 cadauna al lustrador Giovanni Scoton per il restauro esterno di una sepoltura, per lustrar gli angoli di marmo, ac pesar la testa di uno di essi, per dar color a ferri delle tre lampade di S. Niccolò, ed alle rosette delle lampade del Santissimo Sacramento, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 47, lire 100.
18. IV. 1802.: Al padron Antonio Bartulovich, e suoi due compagni per tradurre a Verbosca espressamente mistro Marco Stambuch di Pietro, ch'ebbe la disgrazia nel giorno 15 corrente di restar offeso nella gamba destra con la frattura di osso dal sotto cornison cadutogli sopra nel momento che lo incugiava nella cima dell'altar, e perciò si rese incapace di lavorare, come da odierna sua ricevuta di saldo, scritta dal sudetto signor procurator Dobricich n. 48, lire 11,12.
20. IV. 1802.: Per esborsate al sudetto proto Battista Caron in relazione della predetta scrittura di accordo e contratto de 28 gennajo prossimo passato, come da odierna sua ricevuta n. 49, lire 192.
25. IV. 1802.: Per esborsate al sudetto proto Battista Caron in relazione del premesso contratto de 28 gennajo prossimo passato, come da odierna sua ricevuta n. 52, lire 144.
26. IV. 1802.: Per esborsate al sudetto proto Caron in virtù del sudetto contratto, come da odierna sua scrittura n. 53, lire 90.
27. IV. 1802.: Per giornate tre a lire 20 cadauna al lustrador Giovanni Scoton per lustrar il secondo angiole di marmo e lavorar pietre bianche a martellina per il nichio della Madonna, come da odierna sua ricevuta n. 55, lire 60.
1. V. 1802.: Per giornate tre a lire 20 cadauna al lustrador Giovanni Scoton per lavorar a martellina le placche bianche per il nuovo nichio della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 56, lire 60.
5. V. 1802.: Per l'esterno restauro di undici sepolture delle tre scole, giusta il vocal accordo fatto ali proto Battista Caron, e Giovanni Scoton suo compagno, come da odierna ricevuta di saldo e scritta dal primo n. 58, lire 240.

8. V. 1802.: Per giornate tre a lire 21,12 al proto Battista Caron per lavorare le pietre da impiegarle di sotto il nicchio della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 60, lire 64,16.

8. V. 1802.: Per giornate tre a lire 20 a Zuanne Scoton lustrador per lavorar le pietre per il nicchio della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 61, lire 60.

16. V. 1802.: Per giornate cinque ieri terminate a lire 20 cadauna a Giovanni Scoton lustrador per lavoro fatto a martellina ne' due pillastrini di sotto il nicchio, e duo zoccoli sotto gl'angioli esistenti di sopra la cornice delle colonne dell'altar della Madonna, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 63, lire 100.

22. V. 1802.: Per giornate dieci oggi terminate a lire 21,12 al proto Battista Caron impiegate fuori dell'accordo a poner arpesi sopra incornisone in cima dell'altar, e per i lavori sulla lapide con la sua iscrizione sotto il nicchio della Madonna del Rosario, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 64, lire 216.

22. V. 1802.: Per giornate sei a lire 20 cadauna a Giovanni Scoton lustrador per lustrar, tasselar, stucar, e sbianchiar il cimier dell'altare della Madonna sopra le colonne, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 65, lire 120.

23. V. 1802.: Per cinquanta sette arpesi per l'altar di marmo di S. Niccolò lire 28,10, per fattura de ferri per le sue tre lampade lire 7,4, per fattura di arpesi 55 per l'altar della Madonna, e per fattura de ferri per la sua lampada a mistro Issepo Ferrari fabro, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 66, lire 65,12.

27. V. 1802.: Per giornate tre a lire 20 cadauna a Giovanni Scoton lustrador per stucar a torno il friso, il cartellone dietro le colonne e sbianchiar, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 68, lire 60.

1. VI. 1802.: Per un crivello, una conchetta, mezo quartuzzo di olio comun, uno pezzo di sapon, di quattro scope, di trasporto due volte della scalla grande, di ovi, di far potar terra, a tutto impiegato per gli altari di S. Niccolò, e della Madonna a Giovanni Girolamo Marincovich Garbon assistente destinato, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 70, lire 20,4.

8. VI. 1802.: Per manoali numero 83 a lire 2,8 cadauno impiegate per trappiantar l'altar di marmo di S. Niccolò, ed erigere il nuovo della Beata Vergine, come da odierna ricevuta del suddeto assistente Garbon di saldo n. 71, lire 199,4.

28. VI. 1802.: Per giornate numero ottanta tre impiegate da mistro Giovanni Girolamo nell'assistenza della fabrica de' due altari sudetti di S. Niccolò, e della Beata Vergine Maria a lire 7,4 cadauna, per altri carra due di legne da fuoco lire 24, per libbre 14, oncie dieci piombo a lire 4,16 fanno lire 71,4 e per verde rame lire 4,6, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 72, lire 697,2.

5. VII. 1802.: Per giornate due e meza a lire 20 cadauna a Giovanni Scoton lustrador per stuccar, lustrar e sbianchiar l'altar della Beata Vergine, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 73, lire 50.

9. VII. 1802.: Per la pillella da ponere a lattere destro della porta minore della chiesa, che si riferisce sul chiostro, ossia corte per tenirvi dentro l'acqua benedetta e per una graella

larga in faccia oncie 9 per la sepoltura della Madonna sotto il banco del nobil signor Iseppo Vusio a mistro Andrea Stambuch tagliapietra, come da odierna sua ricevuta di saldo fatta scrivere da Zuanne Dorotich n. 75, lire 62.

17. VII. 1802.: Per far tenir netto e lustro l'altar di S. Niccolò di marmo a mistro Giovanni Girolamo Garbin dal giorno primo aprile 1802 per tutto il di 16 corrente, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 76, lire 24.

20. VII. 1802.: Per moza venti di calce viva impiegata nel restauro delle 40 sepolture delle tre scole, e nella fabrica de' sudetti due altari di S. Niccolò, e della Beata Vergine Maria a lire 18 cadauno a Antonio Matcovich quondam Mattio da Varbagnò, come da odierna sua ricevuta di saldo fatta scrivere da padron Zorzi Hranotich di Mattio n. 77, lire 360.

8. XI. 1802.: Per conto del quadro nuovo coll'immagine sopra lo stesso della Beata Vergine Maria del Santissimo Rosario, Santi Domenico alla destra e Gaetano alla sinistra con quindici misterii attorno, accordato lire 1080 al signor Luca Pignatelli pitor, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 79, lire 75.

20. XII. 1802.: Per chiodi cola e fattura del tavolazzo inserviente per il sudetto quadro nuovo al marangon Pietro Cocchi, come da odierna sua ricevuta scritta dal signor Antonio Lode n. 80, lire 20.

24. XII. 1802.: Per far ponere nella mura a lattere destro la nuova pillata d'acqua benedetta, della porta piccola della chiesa e otturar il buuo(!) ove stava la vecchia pillata a mistro Niccolò Dominis, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 81, lire 7.

29. XII. 1802.: Per mozo uno di calce viva impiegata nella fabbrica del nicchia a mistro Giovanni Girolamo Garbon, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 82, lire 20.

29. I. 1803.: Per formare un nuovo argato(!) inserviente a prender le misure del quadro nel cimier dell'altare per formar a perfezione lo schelletto dalla sua sfaza, e per portar in chiesa travi, e restituirne a manoali, e da mistro Niccolò Dominis, come da odierna sua ricevuta di saldo fatta scrivere dal signor Zorzi Vincenti n. 84, lire 11.

Segue il risultato del dennaro parte di ragione della scola e la maggior parte di ragione signor capitano Antonio Niccolovich dato in credenza alla medesima da essergli restituito a norma della parte presa dall'onoranda banca nel giorno 14 febbraio 1802, da lui speso una porzione in ordine al primo contratto de 28 gennajo 1802, e la maggior porzione in relazione al secondo contratto privato de 29 maggio 1802 fatto col proto Giovanni Battista Caron altartista riguardante la fabbrica del nicchio della Beata Vergine Maria

28. XI. 1802.: Per capara del nuovo quadro coll'immagine della Beata Vergine Maria del Santissimo Rosario de Santi Domenico, e Gaetano co' 15 misterii del Rosario attorno, e per indorare i loro contorni, e la sfaza accordato per zecchini 22 e mezo al signor Luca Pignatelli pitore, come da odierna sua ricevuta n. 85, lire 288.

8. I. 1803.: Al mistro Giovanni Girolamo Marincovich Garbin a saldo dell'ultime sue giornate seddici e mezo spirate nel giorno 24 dicembre prossimo passato a lire 7,4 cadauna impiegate da lui per l'assistenza fatta al nicchio della Ma-

donna lire 118,6, per manoali sei e mezo, a lire 6 cadauno lire 39, per il trasporto de coppì dati gratis dal nobil signor Pietro Vitrico valevano lire 24, e della sabbia lire 18, per osso di presa lire 12, e per tre coprioni lire 9, come da odierna sua ricevuta di saldo n. 86, lire 196,16.

1. II. 1803.: Per trasportar li protì da Verbosca lire 12, per due carte chiodi lire 10, per mezi chiodi lira 1, per pignatolle, e scope due, e un bocal lire 10, per un enso lire 1,2, per due carte chiodi da soler lire 8, per 2 morali lavoradi lire 12, per altre due carte chiodi lire 8, per 800 pietre cotte lire 160, a mistro Girolamo Garbin assistente lire 48, e per un travo grande lire 22 al signor Antonio Lode come da odierna sua polizza di saldo n. 87, fanno lire 303.

4. II. 1803.: Per conto di fatura della sfaza per il predetto quadro accordata per lire 72 a mistro Pietro Cocchi marangon come da odierna sua ricevuta fatta scrivere dal nobil signor Pietro Minico, e da lui firmata con la croce del n. 88, lire 48.

10. II. 1803.: Al sudetto pitor Pignatelli per conto del sudetto nuovo quadro prossimo di terminare come da odierna sua ricevuta di n. 89, lire 466.

11. II. 1803.: Al sudetto pitor Pignatelli per conto del predetto quadro come da odierna sua ricevuta di n. 90, lire 96.

11. II. 1803. Per la tella impiegata per formar il sudetto quadro a mistro Zuanne Ivelich mercante come da odierna sua polizza di saldo n. 91, lire 72.

9. III. 1803.: Per libbre cinque arpesi di ferro con la fatura impiegati nel nicchio a mistro Zuanne Vilennicich di Mattio fabbro come da sua ricevuta di saldo di oggi fatta scrivere dal nobil signor Pietro Vitrico n. 94, lire 15.

17. III. 1803.: Al proto Battista Caron altartista per l'intiero saldo delle pietre lustradure, stuccadure, e fabbrica del nic-

chio della Madonna in relazione al predetto accordo privato con lui fatto nel di 29 maggio 1802 come da odierna sua ricevuta zecchini n. 72 da lire 48 cadauno del numero 95 fanno correnti lire 3456.

2. IV. 1803.: Per assistenze all'ultime fature dell'altar a Benedetto Carmelich, e per restauro di una sepoltura giornate due, lire 12.

10. IV. 1803.: Per le ultime fature fatte dal proto degli altari Giovanni Battista Caron nell'iscrizione della lapide rugi della colomba, restauro d'una sepoltura e d'altre piccole faturette come da odierna sua polizza n. 1, lire 226.

6. VIII. 1803.: Per trenta iscrizioni fatte sulle sepulture di questa scola a Giovanni Scoton, come da odierna sua polizza n. 3, lire 54.

29. VIII. 1803.: Per il testo e saldo della fatura della sfaza del quadro nuovo, e d'altre piccole faturette a mistro Pietro Cocchi marangon come da odierna sua polizza n. 4, lire 36,16.

4. IX. 1803.: Per conto del quadro nuovo e sua indoratura al pitor signor Luca Pignatelli come da odierna sua polizza n. 5, lire 114.

6. IX. 1803.: Per resto et intiero saldo del sudetto quadro nuovo posto nel cimier dell'altare di marmo coll'immagine della Beata Vergine Maria del Santissimo Rosario, San Domenico alla destra et San Gaetano alla sinistra, al sudetto pitor Pignatelli come da odierna sua polizza n. 6, lire 48.

Per far nettar un'anno intiero, cioè due volte al mese l'altar nuovo di marmo di questa confraterna con suoze e pece, onde non resti pregiudicato dalla polvere, e dall'umido, giusta l'ordine a mistro Giovanni Girolamo Marincovich Tomich come da sua ricevuta 31 gennajo 1804, lire 96.

Bilješke

- 1
Oltar Presvetog Tijela Kristova podignut je 1781. u glavnom brodu. Svetohranište je načinio Bruttapelle 1772. godine. Vidi: STJEPAN KRASIĆ, Dominikanski samostan u Bolu na otoku Braču, u *Spomenica dominikanskog samostana u Bolu 1475.–1975., u povodu 500. obljetnice osnutka dominikanskog samostana u Bolu*, Bol–Zagreb, 1979., 91; STJEPAN KRASIĆ, Dominikanski samostan, u *Samostani otoka Brača*, Bol, 1993., 154; JOSIP KARNINČIĆ, Stare bratovštine u samostansko-župnoj crkvi sv. Marije Milosne, u: *Spomenica*, 1976., 298. O oltaru vidi još RADOSLAV TOMIĆ, Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji, 1995., 188. Oko 1781. bio je djelatnik Petar Pavao Bruttapelle, sin Andrije Bruttapellea iz Bassana.
- 2
Zahvaljujemo župniku crkve, ocu Anastaziju Petriću, na pomoći u istraživanju i fotografu Peri Dragičeviću na fotografijama koje je izradio za članak.
- 3
Dvije knjige 1812. godine odnesene su iz Bola u Zadar, a danas se nalaze u Državnom arhivu u Zadru (dalje: DAZ). To su: Knjiga sjednica i godišnjih računa Bratovštine sv. Nikole u Bolu od godine 1759. do 1811. i Knjiga sjednica i računa Bratovštine presv. Ružarija od 1792. do 1811. godine (vidi: DAZ, Arhivi bratovština, sv. 4, Bol, Bratovština sv. Nikole (1759.–1811.) i sv. 5, Bratovština presvetog Ružarija (1792.–1811.)). O tome je pisao JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 292. Godine 1808. francuska je uprava ukinula te bratovštine i zaplijenila njihov imetak. Vidi: JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 295–297.
- 4
STJEPAN KRASIĆ (bilj. 1, 1979.) 82, 90; JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 289–299; STJEPAN KRASIĆ (bilj. 1, 1993.), 150–151, 154.
- 5
STJEPAN KRASIĆ (bilj. 1, 1979.), 82–84.
- 6
STJEPAN KRASIĆ (bilj. 1, 1993.), 154.
- 7
FRAN GRASSI, Jedna živa bratovština (Prilog poznavanju bratovštine sv. Nikole u Bolu), u: *Spomenica...*, 1976., 320–321.
- 8
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 300. Navodi se da je 23. travnja 1730. Dubrovčanin Augustin Viti svoju prvu misu držao na novopodignutom oltaru sv. Nikole, na kojem dotad nije bila služena misa.
- 9
FEDERICO MONTECUCCOLI DEGLI ERRI, Commitenze artistiche di una famiglia patrizia emergente: i Govanelli e la villa di Novanta Padana, u: *Atti dell'Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti CLV*, fasc. III, Venecija 1993., 741. Talijanski istraživač poziva se na dokument pod naslovom »Opere e Architettura inalzate da D.o Marco Torresini Architetto« (bez datuma) iz *Atti della causa Torresin Giovanelli*, BG, f. Padova 110) i na članak M. RAVE, Un architetto sfortunato: Marco Toressini, u: *L'Arte*, XIII/1 (1910.), 51.
- 10
RADOSLAV TOMIĆ, Novi doprinosi oltarima i skulpturi 18. stoljeća u Dalmaciji, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 38 (1999.–2000.), 282, bilješka 4.
- 11
MILOŠ MILOŠEVIĆ, Francesco Cabianca i njegovi suradnici u Kotoru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, sv. 11 (Split, 1959.), 118–135; MILOŠ MILOŠEVIĆ, Konte Stjepan Raković mecena Cabiankinog glavnog oltara u crkvi sv. Josipa u Kotoru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 31 (Split, 1991.), 303–316; RADO-
- SLAV TOMIĆ (bilj. 1), 84; RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 10), 282–288; MILOŠ MILOŠEVIĆ, Pomorski trgovci, ratnici i mecene, u: *Studije o Boki Kotorskoj XV–XIX stoljeća*, Beograd–Podgorica, 2003., 419, 456–461, 468–470.
- 12
DAZ, Arhivi bratovština, sv. 4, Bol, Bratovština sv. Nikole, str. 5.
- 13
Bratovština sv. Nikole završila je gradnju svoje kuće na Loži 1586. godine. Ta kuća postoji i danas. Na pročelju se nalazi lik sv. Nikole i natpis. Danas je u njoj sjedište policije. Usporedi: JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1, 1976.), 300.
- 14
DAZ, Arhivi bratovština, sv. 4, str. 5. Godine 1762. braća Pietro i Alessandro Licini rade na uređivanju skladišta u kući Bratovštine sv. Nikole.
- 15
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 302–303. Bratovština je dala Vusiju 1737., 1738. i 1739. godine stanovitu svotu novaca za nabavu oltara, koji se tada nije izradio. Bratovština je 1748. godine zatražila da vrati novac, a on ga je vratio 1751. godine.
- 16
Mletački altaristi Alessandro Tremignon i njegov sin Paolo izradili su koncem 17. stoljeća seriju oltara u Dalmaciji. Tako su izradili pet oltara u Hvarskoj katedrali: 1678. godine tzv. Priulijev oltar (oltar sv. Jeronima i Gajetana), 1692. godine oltar sv. Josipa, oltar sv. Prošpera i oltar sv. Križa, 1694. godine oltar Presvetog Sakramenta (Pavao Tremignon). Godine 1698. nastao je glavni oltar sv. Stjepana u crkvi sv. Stjepana u Starome Gradu na Hvaru. Alessandro i Paolo Tremignon nisu bili kipari, nego su za kiparske dionice angažirali druge kipare. Tipičan je primjer svetohranište za oltar Presvetog Sakramenta, koje je 1699. izradio Lorenzo Viviani. Pripisuje im se glavni oltar u viškoj franjevačkoj crkvi i glavni oltar u crkvi sv. Duha u Visu, te oltar Bezgrešnog začeca u benediktinskoj crkvi sv. Nikole u Trogiru iz 1699. godine. Svi navedeni oltari obitelji Tremignon u Dalmaciji pripadaju skupini tzv. slavoluk-oltara, koji su bili izrađivani kao arhitektonski okviri za sliku. Usporedi: RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 1), 47–48.
- 17
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 300.
- 18
Oltar nije bio naručen prema mjerama crkve i zbog svoje visine nije mogao biti postavljen u sjevernoj lađi, gdje se u tom trenutku nalazio drveni Gospin oltar. Visina tog mramornog oltara bila je čini se razlogom da je Bratovština Gospe od Ružarija zamolila Bratovštinu sv. Nikole da joj dopusti da Torresinijev mramorni oltar, dotada postavljen na južnoj strani glavne crkvene lađe, preseli uz sjeverni zid crkve. JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 302.
- 19
Karninčić donosi podatak iz knjige Bratovštine sv. Ružarija da je 1802. godine ta bratovština imala u crkvi 12 grobnica (292–293). Iste godine Bratovština sv. Nikole imala je 11 grobnica (293). Vidi fotografiju grobova Bratovštine sv. Nikole u bolskoj samostanskoj crkvi na str. 293. Novi oltar Gospe od Ružarija bio je širi od oltara sv. Nikole, na mjesto kojega je postavljen u glavnoj crkvenoj lađi. Njegovе mramorne stepenice prelazile su preko grobova obitelji Viloević i Berković. Stoga je Bratovština Gospe od Ružarija napravila novi grob obitelji Viloević u sjevernoj lađi blizu groba obitelji Capitanei, a obitelji Berković ustupila je jedan ispražnjeni bratimski grob. Vidi: JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 303.
- 20
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 302, navodi podatak da je 1802. godine Bratovština Gospe od Ružarija postavila kamenu škropionicu uz vrata koja iz crkve vode u samostanski klaustar.

- 21
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 300, donosi podatak da je te iste 1797. godine u Veneciji nabavljeno novo pozlaćeno koplje i nova pozlaćena vaga za kip sv. Mihovila.
- 22
J. Kaminčić spominje inventar Bratovštine Gospe od Ružarija iz 1697. godine, u kojem se spominje Gospin kip, koji bi po njemu mogao biti kip s oltara Gospe od Ružarija. Usporedi: JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 301–302. Nije nam poznata sudbina ovoga ranijega Gospina kipa.
- 23
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1) na str. 302 navodi podatak da je među računima Bratovštine 1801. zabilježeno da je u Veneciji izrađen bratimski znak (*segnale*) u obliku zvijezde s kipovima Gospe od Ružarija, sv. Dominika i sv. Katarine.
- 24
DAZ, Arhivi bratovština, sv. 4, str. 20. JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1), 300, detaljno opisuje sjednicu Bratovštine sv. Nikole od 20. XII. 1801. u svezi s mramornim oltarom Gospe od Ružarija.
- 25
JOSIP KARNINČIĆ (bilj. 1) na str. 303. donosi podatak da su od svilenih antependija sa starog uništenog oltara Gospe od Ružarija napravljeni oltarni jastuci na novom oltaru. Iz zaključaka bratimskih sjednica od 14. veljače 1802. i 4. ožujka 1804. doznajemo da je, kada je Gospin kip postavljen u nišu novog oltara, stara slika s drvenog oltara obješena na zid.
- 26
Prigodom restauratorsko-konzervatorskih radova izvođenih u crkvi od 1968. do 1971. godine skinuti su svodovi u glavnoj i sjevernoj lađi, a umjesto njih su izrađeni novi s montažnim betonskim dijelovima. U tom zahvatu skinuti su i profilirani vijenci iznad trijumfalnog luka u štuku. DAVOR DOMANČIĆ, Najnoviji popravci dominikanske crkve u Bolu, u: *Spomenica...*, Bol–Zagreb, 1976., 383. Vidi detalj nekadašnjega profiliranog vijenca u štuku uz oltar Gospe od Ružarija na staroj fotografiji iz vremena prije konzervatorskog zahvata na str. 382.
- 27
J. Kaminčić prvi je donio podatak da je Pignatelli radio sliku nad novim mramornim Gospinim oltarom u Bolu (str. 302). Prvi spomen slikara Luke Pignatellija u Dubrovniku nalazimo u K. KOVAČ, Nicolaus Ragusinus und seine Zeit, u: *Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der K. K. Zentralkommission für Denkmalpflege*, H. I–IV (Beč, 1917.), 70.
- 28
Ovdje nećemo ulaziti u komparaciju bolskog oltara s dalmatinskim oltarima Marca Torresinija, koje navodi F. Montecuccoli degli Erri u svojoj studiji iz 1993. godine, što će biti obrađeno u najavljeni Tomičevoj studiji.
- 29
RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 10), 283, 285.
- 30
Isto, 287.
- 31
Marco Torresini 3. lipnja 1727. upisan je u *Libro dei Garzoni dell'Arte dei Tagliapietra*, a bio je angažiran kao inženjer i arhitekt na gradnji vile Giovanelli u mjestu Noventa Padovana na Brenti – vidi: MONTECUCCOLI DEGLI ERRI (bilj. 9), 691–752.
- 32
KRUNO PRIJATELJ, Barok, u: *Brački zbornik*, sv. 4 (Zagreb, 1960.), 214.
- 33
RADOSLAV TOMIĆ, Novi prilozi o mramornoj skulpturi 18. stoljeća, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 25 (2001.), 189–193. U ovom članku Tomić ukratko spominje historijat oltara Gospe od Ružarija citirajući članak J. Kaminčića, o. c. 1975., 304–305.
- 34
RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 33), 189–193. Slične andeoske figure izrađivale su venecijanske radionice Giuseppea Torrettija (1664.–1743.), Tommasa Ruesa i Giusta Le Courta (1627.–1678.). Vidi lik putta, alegorijske figure Zime Giusta Le Courta iz Palazzo Rezzonico u Veneciji u: CAMILLO SEMENZATO, *La scultura veneta del seicento e del settecento, con prefazione di Giuseppe Fiocco*, Venecija, 1966., sl. 19.
- 35
BLAŽ RESMAN, Barok u kamnu, Ljubljansko kamenoseštvo in kiparstvo od Mihaela Kuše do Francesca Robe, Zbirka ZRC, sv. 8, Ljubljana 1995. Vidi: sl. 5, str. 130: M. Kuša, Škapulirski oltar, 1699. (Rakulik); sl. 6, str. 131: veliki oltar, Trška gora na Krškem, oko 1700.
- 36
RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 33), 189, pretpostavlja da je oltar koji je Lode kupio mogao pripadati nekoj venecijanskoj crkvi desakraliziranoj nakon ukidanja Republike 1797. godine.
- 37
RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 1), 53.
- 38
Isto, str. 63–65.
- 39
RADOSLAV TOMIĆ, Novi podaci o oltarima u Trogiru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 37 (1997.–1998.), 318–323.
- 40
CVITO FISKOVIĆ, Franjevačka crkva i samostan u Orebićima, u: *Spomenica Gospe od Andela u Orebićima 1470.–1970.*, Omiš, 1970., 78.
- 41
VINICIJE B. LUPIS, Don Miho Pešić, dubrovački slikar 18. stoljeća i njegovo doba, u: *Peristol*, 45 (2002.), 128.
- 42
VINICIJE B. LUPIS, Novopronađena zastava sv. Vlaha u Žuljani na Pelješcu, u: *Naše more*, god. 44, 5/6 (Dubrovnik, 1997.), 283–285.
- 43
VINICIJE B. LUPIS (bilj. 42), 283–285; VINICIJE B. LUPIS, Sakralna baština Stona i okolice, Ston, 2000., 126.
- 44
Isto, str. 126, sl. 94.
- 45
Lupis, 2000., str. 129.
- 46
Isto.
- 47
VINICIJE B. LUPIS (bilj. 41), 127–128.
- 48
Slika prikazuje u donjem dijelu sv. Vlaha, sv. Nikolu, u sredini sv. Petra s papinskom tijarom, sv. Ivana i sv. Pavla, a u gornjem Bogorodicu s Djetetom okruženu anđelima. Izvedena je u tehnici tempere na drvu. VINICIJE LUPIS, Pelješka župa, u: *U povodu 600. obljetnice župne crkve Uznesenja Marijina u Kuni*, Kuna, 1996., 31–32; VINICIJE B. LUPIS (bilj. 41), 128.
- 49
VINICIJE B. LUPIS (bilj. 48), 31.
- 50
VINICIJE B. LUPIS (bilj. 48), 31; Lupis, 2002., 128.

51
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 40), str. 78; ZLATKO ŠUNDRICA, Nepoznati majstori – o dubrovačkim konzularnim i brodskim patentima i njihovim majstorima, u: *Dubrovnik*, 5, (Dubrovnik, 1973.), 56; IVO GUGIĆ, U zagrljaju grada Dubrovnika, Trogir, 1980., 36; VINICIJE B. LUPIS, Zavjetne slike peljeških pomoraca u Italiji, u: *Naše more*, 5/6 (Dubrovnik, 2000.), 230–234.

52
ANICA KISIĆ, Zavjetne slike hrvatskih pomoraca, Zagreb, 2001., 66.

53
NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ, Stanovništvo Jelse, Zagreb, 1982., 51; NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ, Stanovništvo Vrboske do kraja 18. st., u: *Čakavska rič*, 2 (Split, 1994.), 75–103.

54
Zanimljivo je da je prvi kamenar Štambuk, osnivač klesarske obitelji, bio Antun Čeh iz Praga, koji je došao 1710. na Brač. – M. VR-SALOVIĆ, Prinos iz bračkih starina, u: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, sv. L (Split, 1932.), 274. NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ u knjizi Majstori od IX. do XIX. stoljeća u Dalmaciji (Split, 1999.), navodi postojanje četvorice klesara koji su se zvali Antun Štambuk i bili djelatni koncem 18. i početkom 19. stoljeća. Klesar Antun i njegov brat Ivan godine 1808. podigli su u Makarskoj između franjevačkog samostana i obale spomenik u čast maršalu Marmontu u obliku piramide na uzvišenom postolju. – CVITO FISKOVIĆ, Spomenici grada Makarske, u: *Makarska i Makarsko primorje I*, Zbornik znanstvenog savjetovanja o Makarskoj i Makarskom primorju 28.–30. rujna 1969., Makarska 1970–71., 256. Zatim navodi Antuna, sina Andrijina, koji se spominje u Selcima koncem 18. stoljeća. – NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ, Selački kamenari 18. i 19. stoljeća, u: *Klesarstvo i graditeljstvo*, god. V, 3–4 (Pučišće, 1994.), 38. J. Kovačić spominje protu Antuna Štambuka, kojemu je 1786. i 1788. godine isplaćivan novac za rad na dovršavanju zvonika župne crkve u Starome Gradu, vidi: JOŠKO KOVAČIĆ, Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 34 (Split, 1994.), 364 i 365. N. BEZIĆ BOŽANIĆ, Zanatlije XVIII i XIX. stoljeća u Hvaru, u: *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, 10 (Split 1980.), 132. Konačno, ne smijemo zaboraviti Antuna Nikolina

koji se spominje u 18. stoljeću od Podgore do Pučišća. – NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ, Iz prošlosti Podgore u XVIII stoljeću, u: *Čakavska rič*, 1–2 (Split, 1982.), 46; NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ (bilj. 53, 1994.), 38. C. Fisković spominje klesara Antuna pokojnoga Nikole koji radi 1793.–1795. godine na podizanju župne crkve u Pučišćima. Vidi: Ignacije Macanović i njegov krug, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 9 (Split, 1955.), 233, 263; DASEN VR-SALOVIĆ, Povijest Brača, Supetar, 1968., 249.

55
NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ, Doprinos poznavanju stanovnika Vrbanja od XV. do XVIII. stoljeća, u: *Hvarski zbornik*, 4 (1976.), 233; NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ (bilj. 54), 33–50; NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ (bilj. 51), 38; MIHOVIL POPOVAC, Franjevački samostan na Skalicama, Omiš, 1989., 16; KRUNO PRIJATELJ, u: ANDELA HORVAT, RADMILA MATEJČIĆ, KRUNO PRIJATELJ, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982., 703.

56
NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ (bilj. 55, 1976.), 232; NEVENKA BEZIĆ BOŽANIĆ (bilj. 53, 1994.), 39; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 55), 703. C. Fisković donosi podatak da su godine 1833. klesari i zidari Jure i Petar Andrijini Štambuk svjedočili o tragičnom utapanju Pavla i Antuna Brutapellea. Vidi: CVITO FISKOVIĆ, Dva rada Andrije i Pavla Brutapellea na otoku Hvaru, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 33 (1992.), 499.

57
KRUNO PRIJATELJ (bilj. 32), 206–207; KRUNO PRIJATELJ (bilj. 55), 702–703.

58
U računima Bratovštine Gospe od Otkupljenja iz 1801. i 1802. spominju se oveće isplate za volute, okvire, polumjesece i ostale klesarske radove bračkim klesarima Jurju Štambuku pok. Andrije, te braći Andriji i Ivanu Štambuku pok. Antuna.

59
KRUNO PRIJATELJ (bilj. 32), 233, navodi čipku iz 18. stoljeća koja se nalazi u Župnom uredu u Bobovišćima, a koja je po njemu jedan od najljepših i najdragocjenijih primjera svoje vrste u Dalmaciji.

Summary

Ivana Prijatelj Pavičić – Lovorka Čoralčić

Contribution to the Understanding of Two Altars in the Bol Dominican Monastery Church

The two authors deal with insufficiently known books of two Bol fraternities – of St Nicholas and of the Holy Rosary – kept in the Zadar State Archives. These two books contain invaluable details about the arrangement of the one-time parish church of Our Lady of Mercy in Bol at the beginning of the 19th century, between 1801 and 1803. From them we can learn of the shifting of the altar of St Nicholas, the work of Venetian altar maker Marco Torresini of the 1720s from the nave of the church into the north aisle in 1802, a work that engaged altar maker Giovanni Battista Caron from Bas-

sano with assistants. Furthermore, we can learn about the positioning of the new marble altar of Our Lady of the Rosary in 1802, also managed by Caron and his assistants. At the top of the altar a picture by the Ragusan late Baroque painter Luka Pignatelli was placed. We also learn about the marking of the new cemetery, the works on the ceiling, and the removing of the old altars of the Lady of the Rosary and the Tempestuous Madonna from the church. Thanks to the same sources we can find out about the transformation of the Bol Dominican monastery church at the beginning of the 19th century, when this church took on the appearance that it has very largely maintained to this day. For investigators of Dalmatian local late-Baroque altar work, there is special importance in the information about the previously unknown altar maker and chief craftsman Giovanni Battista Caron of Bassano, as well as those about the craftsmen, carvers and builders of the Štambuk family who worked on the erection of the said altars and the arrangement of the cemetery in the Bol Dominican monastery church.

Key words: Bol, altar, fraternities, Giovanni Battista Caron